

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Masa' be-'erets ha-qedem

Deinard, Ephraim

Presburg, 643 [1882/1883]

מילשורי

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-11815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-11815)

הטובה עליו נחה על הדר. בכתבו דבריו אלה, או אחינו יושבי ציון השכילו במישך חמישה ועשרים שנה, ולב להם להבין כי תחת אשר יקרעו היראים את בגדיהם יקרעו הלובשים מלבוש איירופא את לבם ההומה לשבר הבת יהודה, כאשר צונו הנביא במליצתו המלאה חן ושכל טוב. כל הדרך עד קרוב לשער יפו גוזל עיני דמעות ולא יכלתי להתאפק מבכי מהמון רגשותי אשר השתרגו עלו עלי מכל עבר ופנה רגע פעם אחת. כל חזיונות ימי ילדותי אשר חזיתי בלמדתי ספרי נביאינו המזכירים שם ירושלים לתהלה או לתהלה. הקנאה הגדולה אשר קנאתי בנוסעים אשר כתבו מסעותיהם וירושלימה על ספר ועיני ראו רק אותות מתים בקראי ספריהם, וכל החרפות והגדופים אשר הסכינה אזני לשמוע ברוב ארצות הנוצרים, כי מזורים אנחנו לשכנינו לרוחם ולדרכי היירם; אלה וכאלה התרוצצו בחבי בזכרי כי על אדמת אבותינו תדרוך כף רגלי ברגע זה, ואיש לא יעז להשמיע באזני כי גר אנכי פה. אל כל עבר ופנה אשר אפנה את שכמי הנני שומע קול מאחרי מפי איזה מחמדתי או נוצרי לאמור: פה ינוחו עצמות אחד מנביאי ישראל, שם קבר אחד ממלכי בית יהודה. פה עמד היכל ד' צבאות. רגשות כאלה מלאו כל חרדי לבבי עד כי לא ידעתי נפשי אם אבכה או אשכח. וכן הגיתי ברוחי עד אשר עמדה העגלה על מקומה לא רחוק משער העיר. יען לא יתכן לבוא אל העיר פנימה בעגלה בגלל חוצותיה הצרים, ואיזה אנשים מאחינו הספרדים העונדים ומחכים על האורחים הבאים יום יום בבקר, מהרו ויתנפלו על חפצינו ומלתחותינו לשאת אותם לבית המלך של ה' אָרְנֶשְׁטֵיין (יהודי מומר) ואיש את רעהו דחקו כי כל אחד מהם התאמץ להרויח דבר מה, ובכן באנו ירושלימה בשלום.

ירושלים

ברגע הראשון לבואנו לא ישכנו לנו מעמל הדרך ונלך לראות את כל מוצאי ומובאי העיר. ואת אשר לא פללנו מראש מצאנו בה, חוצותיה מרצפים באבנים, ואיזה רחובות נקיים. גם בתי חומה יפים אשר בנו הנוצרים. ביחוד נמשכו עינינו על איזה בתים גדולים וטובים אשר נבנו בתבנית מגדל לא הרחק מבית תפלת אמאר העומד על הר בית ה', וכפי אשר נוכחתי איזה ימים אחרי כן נקרא המקום הזה "עקסי-האמא", ובו תגורנה נשים נזירות מבנות צרפת. המשכיל הנכבד ה' דובער שטיינהארט, אשר נלוה אלינו בכל אשר הלכנו לתור את העיר וסביבותיה, הלך אתנו לראות גם את המקום הזה. בבואנו אל החצר נגשה אלינו אחת הנזירות מקסה בצעיף שחור ותנהלנו לחדר יפה ונחמד, וברגע נעלמה מעינינו ותסגור הדלת אחריה. אח"כ פתחה נזירה אחרת את הדלת ותבט עלינו בפנים זועפים ועינים מזוי אימה ותמהון, וברגע סגרה גם היא את הדלת ותצא, ואנחנו נשארנו סגורים מכל צד ונהי בעינינו כאסירים בבית כלא יפה. אחרי איזה זמן באה נזירה אחרת ותנהלנו

לדת במעלות בעמק הארץ ונבוא לחדר גדול מאוד אשר אור כהה יגיה חשכו, וכו' ישבו כחמשים או ששים נערות קטנות אשר למדו דת הנוצרית ושפות איירופא, ומתן היו רבות מבנות הערביים אשר בגמרן חק למודן בבית הזה תהינה לנוצריות גמורות. משם ירדנו עוד בשלבי אבנים ונבוא לחדר רק ועל רצפתו המרצפה באבנים גדולות וחלקות הראתה לנו איזה סימנים אשר לפי דבריה יורו על מחוקק הנוצרים אשר ישב במקום הזה בעת אשר חרצו הסנהדרין את משפטו. ואנכי אף כי רבות ראו עיני חפצים עתיקים ורבות חקרתי בקרמוניות עם ועם, אפס אחרי אשר רק עיני בשר לי, לא ראיתי שם מאומה מכל אשר חפצה להראותני, ורק זאת ראיתי כי החדר הוא עתיק לימים מאד באמת. מן החדר הזה הלכנו דרך אולם ארוך ואפל כמעט ונבוא לחדר אחר אשר גם שמה הראתה לנו אותות עתיקים כאלה אשר לא ראינו בחדר הראשון. משם ירדנו עוד הפעם ונבוא למערה חשכה וארוכה אשר תוצאותיה עד מתחת להר המוריה. אפס יען כי נקל היה להערביים לבוא דרך המערה הזאת למשכן הנזירות לגנוב כאות נפשם, ע"כ סתמו את המערה בחומת אבן באמצע לרחבה. באחת מפנות המערה הראתה לנו מקור מים חיים נובע לאט, ומימיו יספיקו לכל גרי הבית הזה.

בפעם אחרת פגשתי ברחוב העיר את אחד ממכירי איש נוצרי ארמעני מרוסיא והוא בקשני ללכת אתו לראות את בית התפלה הגדול הנקרא על שם ישוע הנוצרי, ואשר לפי המסורה אשר ביד הנוצרים תנוחנה שמה עצמות מחוקקם¹ בבואנו אל החצר המוקף בחומות גבוהות מסביב נהל אותנו נזיר יוני אחד לראות את כל מוצאי ומובאי הבית. ואין קץ לכל העשר הרב אשר ראינו בבית הזה. בתוך בית התפלה על הרצפה נבנה קבר מחוקקם, ועצם הקבר הוא מתחת להרצפה במערה לפי דברי הנזירים.

הלכנו לראות את קברי המלכים, והשתוממנו על העבודה הגדולה אשר העמיסו על העם לחצוב בסלעי איתן מערות גדולות כאלה, ובתוך המערות חדרים אין מספר. יציעות ושכבות ועמודים חצובים בסלע ועליהם ציצים ופרחים עשויים במלאכה נפלאה, וכן הלכנו לראות את המערה הגדולה אשר אצל שער דמשק אשר עליה יספרו יושבי ירושלים כי ארוכה היא מרחק שלשה ימים. אני ורעי הי' בלום ועוד ארבעה אנשים ומהם גם המשכיל הי' שטיינהארט לקחנו נרות ומנורות בידינו ונלך לתור את המערה וחרצנו בלבנו לבוא עד כרום קצה. אצל פי המערה עובנו נער ערבי ומנורה בידו למען נדע את הדרך לשוב, בבואנו אל המערה נאלצנו לרדת במורד עמוק מאד. המערה היא אמנם גדולה ורחבה, הלכנו בה בערך חצי שעה ונבוא לסעיף סלע אחר המפכה מים חיים קרים. ושמה ראינו עוד מערות קטנות, תאים

¹ אם הוא באמת קברו של ישוע או אם קבור הוא בלב העיר בכלל
זאת היא שאלה אחרת אשר לא פה המקום לדבר מזה . . . .

וכובאים, ונתור את כלן עד אשר באנו אל קץ המערה ואז שבנו לצאת
מינה ע"פ הסימנים אשר עשינו בבואנו אליה, ואז נוכחנו לדעת עד כמה
ישתדלו אחינו ויושבי ציון לחקור אחרי קדמוניות אבותינו ועד כמה נוכל להאמין
בספוריהם. על המערה הזאת יספרו כי בה עבר צדקיהו מלך יהודה בברחו
מפני נבוכדנצר, אפס לפי דעתי אין כל יסוד לההגדה הזאת, לא לפי מצב
המערה, יען הוא נס לערבת יריחו; ולא לפי תכונת המערה אשר בעיני היא
איננה עתיקה מאד, יען מינה יחצבו אבנים לבנין ועל כן תתגדל ותתרחב
יום ויום.

עלינו גם על ראש פסגת הר הזתים הנשקף מעבר אחד על פני כל
העיר ושם נקל לראות את הר בית ד' עם בית תפלת אמאר והחצר, ומעבר
השני נראה את הירדן בשטוף מימיו לתוך ים המלח. באנו לקבר חולדה
הנביאה אשר לא ראינו בו כל דבר עתיק. ואח"כ הלכנו לראות את הבנינים
החדשים אשר תבנה כעת ממשלת רוסיא על המקום אשר עמה לפנינו איזה
היכל (לפי ההגדה הוא היכל הילני המלכה), בחדר אחד נמצאים קברי
נוצרים עתיקים וארונות אבן קטנים, ובחדר אחר ראינו חפצים רבים עתיקים
באמת אבל מעטים מהם משרידי ישראל. רצפת החדר נעשתה במלאכה
נפלאה מאד מעשי מאזאיק, ועליה פטורי ציצים ופרחים נחמדים מאד, תבנית
כל חי וכל עוף כנף, אשר על כן נוכחתי כי מעשי ידי הנוצרים הוא ולא
משרידי בית יהודה.

בהיותי בעיר נודעתי לראש כהני הרוסים ה' אנטאנין, ומצאתי בו איש
מלא רוח חכמה ורעת; הוא יודע איזה שפות איירופא, ובמשך כהונתו בירושלים
אסף אוצר גדול מדברים עתיקים, וביחוד ספרים כ"י יקרים ומטבעות ישראל
עתיקים. ובדרך כלל נהגתי מאד למצוא בארץ הקדם איש דעת ומלא רוח
סבלנות כמוהו.

רעי ה' בלוס אבה להשאיר לנו איזה חפץ לזכרון היותינו בירושלים,
ויקרא לפאטאגראף לחקות את תמונתנו בעמדנו נשענים על קיר היכל ה'
החרום, ואנכי אספתי המון מטבעות יהודה מימי הממכים ועוד איזה חפצים
עתיקים וספרים כ"י וכרומה.

איזה פעמים בקרתי את החכם דר. הערצבערג משגיח לבית היתומים
אשר יסרו אחינו בני אשכנז, ומצאתי נעם בחברתו, כי מצאתיו איש מלא
חכמה ודעת ויראת ד' הוא אוצרו, ואת הנערים אשר בדרך התורה והחכמה
ומי יתן ותמצא יד אחינו להגדיל את בית היתומים למען יוכלו לקבל יותר
מששה נערים, כי עתה היה הבית הזה לכבוד ולתפארת לאחינו. אם אמנם
רבות צררוהו הקנאים השוטים ומשחיתים לחבל, יצירי כפי הרבנית מברסק
ואישה רב, אשר ככלבים יהמו ויסובבו בעיר הקדש לכסך איש באיש
ולחכות ישרים על יושר, אבל הדר. הנכבד לא יחת מחמת הנבלים האלה
והוא יעשה את מעשהו באמונה, וכאב לבנים ידאג בעד היתומים האלה,

יהי שמו מבורך לעולם, וגם המשכיל ה' שטיינהארט, המורה שפת עבר בבית הזה עושה מלאכתו באמונה. ולוא עמד בית הת"ת תחת השגחת שני האנשים הישרים האלה, כי עתה לא הוליד הרשי משחית כתלמידי הרבנית מבריסק, ולא יצאו משם ריקים מתורה וחכמה כאשר עד היום.

באחד הימים בקרתי את בית הכנסת להקראים הבנוי במערה עמוקה. הבית הוא קטן מאוד, ועל קירותיו מצאתי שירים ופזמונים מעשי ידי פיר-קאוויץ. שאלתי את פי רב הקראים כמה מספר בני אמונתו בעיר הקדש? והנה רק שלש משפחות נמצאות שמה, והשתוממתי כי אמת נכון הדבר, כי עד היום לא הצליח להם לאסוף עשרה אנשים בירושלים. אף כי חשבה ירושלים בעיניהם מאד, ומרבים המה לעלות אליה, אכן פליאה היא ותהי לחידה.

למען ציון לא אהשה!

מכל המון המאמרים והמכתבים אשר נדפסו במ"ע שונים על דבר הכריבות והקטטות ועלילות הרשע על אדמת הקדש, לא התעוררו אחינו יושבי רוסיא לתת לב למצב אחינו בארץ הקדושה עד השנה הזאת, ומבלי להפריז על המדה, עלינו להודות כי הס' "ארץ צבי" הנדפס "בהשחר" הוא עורר את בני ישראל ברוסיא לשים לב על הדבר הזה, יען כל קורא מבין חוזה בו דברים כנים ואמתים וחדשות אשר לא שמעה אזנו כעולם מכל השערוריות אשר תעשינה בערי יהודה, עד כי כל קורא ידמה לראות את כל הנעשה שמה כבראי, כמו כל המחזה הוא לנגד עיניו, כי על כן על כל איש דעת לתת תודה להמחבר* הנכבד כותב הספר הנזכר, אשר גלה לנו חדשות ונצורות כאלה, וביחוד על דבריו המתאימים עם האמת והצדק. אחשוב למשפט כי לי הצדק להעיד על אמתת דברי הספר הזה, באשר רבות ראיתי ושמעתי פה בירושלים וכן בערים אחרות בארץ הקדושה אשר עברתי בהן.

בשובי ליפו מירושלים העירוני איזה אנשים כי העגלון ה' בן ציון אשר הובילני על עגלתו מירושלים הוא גם הוא היה למטה זעם ביד הנבל אברהם יוכל, אשר עזר על ידו לדעה; וכאשר שאלתיו אם קרא את הס' ארץ צבי? ענני כי יודע הוא את הכל והודה לי כרגע כי כל דברי הספר כנים ונאמנים, ואמנם גם אותו משך אברהם יוסיל בחבלי שוא ויהי אחד מבני חברתו כל עור אשר לא ידע את ערמתו, ויהי אך ראה כי נבל הוא ומרצה, נער כפיו ממנו ויעזוב את עיר מושבו ויבוא לשבת ביפו, ובהיותו נוהג בעגלה טוב לו עתה מאז.

בעברי דרך ביירוט ראיתי איש צעיר לימים ושמו זיידע, אשר נאלץ

* הוא המשכיל הנכבד המנוח מו"ה מנחם מענדיל ז"ל טלזענסק אשר